הלכה · משנה תורה · מפרשים · בני בנימין · ספר זמנים

בני בנימין על משנה תורה, הלכות חמץ ומצה

רבי אליהו דוד רבינוביץ תאומים [האדר"ת]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

בני בנימין על משנה תורה, הלכות חמץ ומצה

רבי אליהו דוד רבינוביץ תאומים [האדר"ת]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/בני-בנימין-על-משנה-תורה-הלכות-חמץ-ומצה/
הקובץ נוצר ב־20 בנובמבר 2026 מגרסה 202611200317-v39 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 5
הלכה ב 5
הלכה ג 5
הלכה ד 5
הלכה ו 5
הלכה ז 5
פרק ב 6
הלכה ד 6
הלכה יד 6
פרק ג 6
הלכה ה 6
הלכה ו 6
הלכה ז 7
הלכה ח 7
פרק ד 7
הלכה ד 7
פרק ה 7
הלכה א 7
הלכה ב 7
הלכה כג 7
פרק ו 7
הלכה א 7
הלכה ו 8
הלכה ח 8
הלכה י 8
הלכה יב 8
פרק ז 8
הלכה א 8
הלכה ז 9
פרק ח 9
הלכה ב 9

הלכה ז 9
הלכה ח 9
הלכה ט 10
הלכה יא 10

פרק א

הלכה ב

במ"מ סוד"ה ואיסור. ה"ל לגמ' ולבאר "אלא ודאי" ברייתא קמייתא כו' כצ"ל:

הלכה ג

אינו לוקה משום ב"י אא"כ קנה. עי' מל"מ וש"א ה' חמץ. ושעה"מ וטעמו. וכמה מפרשים שטרחו ליישב ד' רבינו. דהרי ה"ל להנל"ע ועמש"ל בפתיחה בס"ד. ועוד ישבנו בא"א בס"ד. אכ"מ:

במ"מ מ"ש ובתוספתא, נחסר הציון. והוא במכות פ"ג:

הלכה ד

או באונס. לא נודע מקורו ועי' ח"ס חא"ח סי' קי"ד:

הלכה ו

בכ"מ ד"ה ואפשר [מש"ש וא"כ צ"ל דהא דקאמר הכא בד"א. א"ל שום הבנה. וכפיה"נ חסר בזה העתקת ד' הרא"ם בתחילתו. ואולי באו הדברים מסורסים ומתיבת "ואין ספק" עד טפולי נשים שייך בתוך ד"ה כ' "עוד ראם" אבל בפי' המשנה כ' דא"ה כר"א. ע"ז בא להשיג ואין ספק כו' עד והרמב"ן כו' עד כר"א] וכבר הוגה בדפוסים החדשים ע"ע:

הלכה ז

האוכל כ"ש כו'. ע"י כ"מ ובנוב"ת חא"ח סנ"ג כ' דנ"מ בז' ש"פ לערב דל"ש עוד חזי לאצטרופי וע"ש שכ' דה"נ בנזירות אלא דראוי ליזור שנית ויצטרפו משא"כ בחמץ. ודבריו תמוהים. דאיך יצטרפו ב' חצאי איסור מב' מיני נזירות. כיון דחלוקים לקרבנותיהם. וכהך דשבועות כ"ב א'. וע"ש כ"ג ב' ברש"י ד"ה וחד א'. כאמו"ר הגז"ל שם בגליון. ולדברי הנו"ב עצמו. יש לדון דלר"י דס"ל חמץ לאה"פ אסור בלאו. א"כ י"ל דמצטרפים יחד. וא"כ גם בסוף יום ז' נמי חלא"צ. אלא דלדעת רבינו יפה כ' ליישב זה דלס"ל כר"י. ואולי דס"ל דמלאו אחר גרע ולא מצטרף משא"כ בנזירות הוא אותו לאו. ועי' ע"ז ס"ז א'. דס"ל לר"י מנין שכל האיסורים מצטרפים זע"ז שנא' לא תאכל כל תועבה א"כ י"ל דשייך אף בלאוים שונים להצטרף זל"ז ולאסור מה"ט ח"ש. ולפ"ז י"ל דלר"י ל"צ קרא לאסור ח"ש. ורבינו לשיטתי' דפסק כרש"י אך י"ל מהא בע"ז ואפ"ל דגם בנזיר מצטרפים עכ"פ משום לאו דל"ת כ"ת למלקות והך דשבועות אינו לר"י. אך גם ר"מ ס"ל הכי שם. ואכמ"ל. ובתי' הרלנ"ח שכ' הכ"מ. ע' ס' מ"נ מה שהקשה מס"פ יוה"כ.

ולכאורה י"ל דכיון דקיי"ל דאכילה כלל הנאה. ממילא גם ח"ש בכלל. דג"כ הנאה הוי לפחות ויש לדחות:

פרק ב

הלכה ד

ע' כ"מ ולח"מ מה שתמהו שניהם. ואולם נ"ל דרבינו מקורו טהור בירושלמי פ"א ה"ד דא' שם ר"א הכ"מ בט"ז (ואולי הי' גורס רבינו בט"ו). אך גם בט"ז ניחא דבט"ו א"א לבער חמץ. וע"ש במה"פ. וידוע שרבינו פוסק עפ"ד הירושלמי בכ"מ. ועי' בפה"מ לרבינו שם:

הלכה יד

בהשגת הראב"ד "אף" זה צ"ל אין זה ע"ש:

פרק ג

הלכה ה

עי' כ"מ מש"כ דל"א מתוך אלא בדבר השוה לכ"נ. ר"ל לכל גוף אדם והכא ליכא הנאה לשום גוף תמוה מאוד ממשנה ערוכה ביצה י"ב א'. דמוציאין הקטן למולו וס"ת ולולב לצאת בהם משום מתוך. וכמדומני שההפלאה בכתובות ז' ע"א עמד ע"ז ואת"י לע"ע. ואולי יש קצת ט"ס ותוכן כוונתו. דצריך הנאה השוה לכל. וא"כ אף דגם מצוה שרי. אבל מ"מ אינה שוה לכל. דהרי אין חיוב כלל להשבית לו חמץ ולבערו. ואדרבה הוא תיקון לאו. א"כ לא דמי להא דשם. דהם חובה על האדם. ואף דאינן בכל אדם מ"מ משום חובתם מיקרי שוה לכ"נ. משא"כ הך דהכא. ומכ"ש כשמצא חמץ. ודוחק. ולשי' רש"י ערובין צ"ו א' צע"ג מביצה שם. דהרי מצות לולב וכו'. אינו שוה לכ"נ. ואכמ"ל. ובעיקר הקושיא. לכאורה ה"נ דשי' רבינו כדעת רש"י בביצה כ"ז ב' דביעור תרו"ט אסור ביו"ט דשום אחשביה וא"כ אף בלא מלאכה אסור. א"כ ל"ש בזה משום מתוך. דהרי לא הותר כלל איסור כזה שהוא משום אחשביה לצורך או"נ דלא משכ"ל כלל להדיוט. אולם לפמש"ל פ"ג ה"ח מיו"ט בס"ד. לס"ל לרבינו סברת רש"י בזה כלל ע"ש. ותו דגם בביעור חמץ ל"ש סברה אחשביה עי' נוב"ק חא"ח סי' ט"ו. ובחי' כ' בס"ד עוד טעמים לחלק:

הלכה ו

או בתוך הרגל. אבל לאחר הרגל אל"ב עוד. ע' מג"א בסתל"ו ומש"ש בס"ד ליישב סתירת דבריו:

הלכה ז
"**אינו יכול" לבטל**. מד' הכ"מ נ' שגרס א"צ:

הלכה ח
ואם של הקדש הוא א"צ. עי' מל"מ. וי"ל בזה לפי אוקמתות הגמ' כ"ט א' ב' וע"ל פי"ד ה"ב:

פרק ד

הלכה ד
נכרי אנס שהפקיד. עי' השגת הראב"ד. וילה"ר לדעת רבינו מחולין ל"ט ב' חזינן אי אינש אלמא הוא אסור וא"ל א"ל רישך והר. וע"ש בתוס'. מכ' אחי הרה"ג ז"ל:

פרק ה

הלכה א
השגת הראב"ד שבכאן שייכה להלכה ב'. במש"ש שאין מי פירות מחמיצין. ע' מ"מ. כאאמו"ר הגז"ל. ועי' ח"י סי' תנ"ג סק"ד דמפרש ההשגה על הלכה זו. וס"ל דקטניות נמי יש בהם חמץ קצת אלא שאינו חמץ גמור ועי' הקובץ מש"כ באריכות. ובזה י"ל דברי המג"א ר"ס תנ"ד מה שתמהו עליו הח"י והק"נ מה שה"ר דמורסן מחמיץ מדברי הרי"ף ולא ממשנה ערוכה ע"ש דבאמת י"ל דהוא חמץ נוקשה ועכ"פ מדרבנן אסור. וא"כ אין ראיה מזה אבל מדברי הרי"ף א"ש דהרי איהו ס"ל דאף ח"נ ל"ה דמותר אפילו מדרבנן. א"כ מוכח שפיר דמחמיץ מדאורייתא ויוצאים בו י"ח מצה משא"כ מהמשנה. ודו"ק:

הלכה ב
במ"מ תוספתא ספ"ב:

הלכה כג
השמיט רבינו כלי עצם. ואולי סמך עמ"ש ואת הנצב. ומיירי אף בשל עצם:

פרק ו

הלכה א
בכ"מ ובכל זמן. עי' מ"מ ובקדושין ל"ז ב' ותו"י שם ד"ה בזמן:

הלכה ו

עי' לח"מ וכל המפרשים נלאו למצוא ישוב נאמן לדעת רבינו. ואני בדרוש לשה"ג תרל"ח אמרתי בס"ד. דשיטת רבינו דכל דבר האסור לא נקרא אכילה בלשון התורה. וא"כ הכא שכתוב תאכלו מצות אינו יוצא בו י"ח אכילת מצה דאינו אכילה כלל. וזהו שתלה רבינו מצה בבהמ"ז. והוא כפי שיטתו בספ"א מברכות דעל דבר אסור אין מברכין עליו לא בתחילה ולא בסוף. ועמש"ש ובפ"ב מש"ע ה"ב בס"ד. ומיהו לא הוה רק כאכילה שלכ"א דאין יוצאין בו חובת מצה. עמש"כ פ"ה מיסוה"ת ה"ח בס"ד. וא"כ לפמש"כ האחרונים דלר"ש דס"ל כ"ש למכות חייב אף על אכילת איסור שלכ"א לכן לדידי' יוצאים גם במ"ע שלכ"א. ע"כ הוצרך הגמ' לומר אליביה משום דאאחע"א ואתיא דווקא כר"ש אף דאיכא תנאי טובי דס"ל כאחע"א. מוק"ל כר"ש. דלדידי' הוא דצריך קרא ולא לשאר תנאי וכאמור. ועוד כתבתי בס"ד בחבורי סד"מ ח"ז בקונטרס דבריו של גדול באריכות:

הלכה ח

עי' כ"מ ובשו"ת בית הלוי. ובחידושי אמרתי בס"ד דלכאורה י"ל דיוצאין במע"ש משום הואיל וא"ב מתשיל. ועי' תוס' שם מ"ו ע"ב. אך המאירי שבת קכ"ז ע"ב כ' דל"א הואיל ואב"מ רק בתרומה ולא במעשר ודבריו נפלאים וישבתי בס"ד דתליא בפ' דתנאי וא"ש:

הלכה י

קטן. [עי' כ"מ ועפ"ו מסוכה ה"א שכ' חייב. ובפ"ז מלולב הי"ט] וה"ל לכ"מ להביא תלמוד ערוך בפסחים קי"ז ע"א דפריך חיובא לדרדקי אך יל"פ בא"א כמובן:

הלכה יב

עד שתצא נפשו. [תמוה לי למה כ' בכאן עד שת"נ יותר מבכ"מ שמזכיר מכת מרדות. והירושלמי מקור דין זה דימה זה לבא על ארוסה בבית חמיו. ושם גופיה לא כ"כ רבינו בפ"י מאישות. וגם אחר שכבר עבר ע"ז איך נלקיהו על ביטול מ"ע] ואפשר דהכא עובר באכילתו בקו"ע על מ"ע של תורה. ועל ד' חז"ל שאסרו. ע"כ חמיר טובא. ועי' בתפארת ישראל פ"ג דמכות מ"ש בענין מכת מרדות: במ"מ ד"ה וחכמים ר"ש יתיב. ע"ש בגמ' דמסיק אסטניס הוה. ורבינו השמיט ד"ז ואולי סמך עמש"ל פ"ו מיו"ט הט"ז וק"ו לדהכא:

פרק ז

הלכה א

שנאמר זכור את היום"ז אשר יצאתם ממצרים כמו שנאמר זכור איה"ש. תמוה דתלי זה בזה ולכאורה אינם שוים כלל. דשם המצוה לקדשו בכניסתו. וכאן הוא דוקא בלילה

ובעת שמצה ומרור מונחים והרי במצה כ' דווקא בלילה דהוקש לפסח עי' תוס' צ"ט ע"ב ד"ה עד [ועמש"ל פכ"ט משבת ה"ד בס"ד וא"ש קצת] אך עיקר דבריו ל"י מקומו בדחז"ל. ועי' פסחים קי"ז ע"ב במש"ש וצריך להזכיר יצ"מ בקה"י. וג"ז לא הזכיר רבינו כלל בנוסח התפלה של שבת שהוא עיקרו מדאורייתא לקדש היום בכניסתו. וכמ"ש המג"א וצל"ח ובביאור הגדה ש"פ שחברתי בימי עלומי בס"ד כ' ליישב קצת דברי רבינו פה:

הלכה ז

בין אנשים בין נשים. לא זכר תינוקות. עי' מ"מ וכפה"נ פוסק כר"י וע"ש:

פרק ח

הלכה ב

בשר צלי שלוק ומבושל. עי' לח"מ והקובץ ובילדותי אמרתי עפ"מ שפסק רבינו בפ"ח מק"פ ה"ח. כמ"ד דצלאו ואח"כ בשלו נמי אסור. וזהו השאלה דבשר צלי יכול להיות שלוק ומבושל. משא"כ בלה"ז כולו צלי ונכון ע"ד פלפול [לחדודי לתלמידים]:

הלכה ז

עמש"ל פי"א מברכות ה"ו בס"ד. וכאאמו"ר הגז"ל השיב על קו' הא"ז דילפ' בפשיטות מאי דא' ברכת הפסח ר"ל שמברך על הזבח אקב"ו לאכול הפסח. וכן הכוונה ברכת הזבח וזש"ש הרשב"ם במשנה קכ"א א' "ה"ג" בירך על הפסח ורצונו לשלול פי' זה ושפת"י. ועי' ח"ס חיו"ד סרמ"ט ד"ה וראיתי שכ' בפשיטות דאינו יוצא בברכת הזבח עה"פ ע"ש ובחידושי מהר"ם חלאוה לאחד הראשונים שנדפס לא מכבר בירושלים ת"ו מש"כ קרוב לזה ובחיבורי פרשתי בס"ד דז"ש בגמ' לכשתמצי לומר דבאמת בירושלמי שם מפרש דהזבח טפל והפסח עיקר ולפ"ז יל"פ שפיר ברכת הפסח כד' אאמו"ר הגז"ל וכדקיי"ל דמברך על העיקר ופוטר את הטפלה והעירותי מד' האחרונים בסי' ר"י אם מקדים הטפל לעיקר ולז"א בבבלי כשתצ"ל שלא לפרש דעל עצם הברכה קאמר אז י"ל דתליא בזריקה ושפיכה וא"ש בזה גם קושיית הלח"מ מה שפסק כאן כר"ע והארכתי הרבה בחידושי בס"ד ושרבינו פוסק כדברי הירושלמי כדרכו בכ"מ ושם הגי' ברכת הפסח:

הלכה ח

ומטבל מצה בחרוסת. הראב"ד כ' זה הבל וי"ל דכוונתו למש"כ המנהיג ומובא בטור סי' תע"ה דמצה זכר לחירות וחרוסת זכר לטיט ואיך יתחברו יחד ואני אמרתי דרבינו והראב"ד לשיטתייהו אזלי פ"ו מתשובה ה"ה שכ' רבינו טעם שהמצרים נענשו לפי

של"א להם השי"ת שהם ישעבדו בישראל אך הראב"ד השיב ע"ז אדרבה הם עשו מצוה אבל מה שנענשו הוא על קושי השעבוד ונראה דעת רבינו דעל קוה"ש לא נענשו לפי שזה היה טובתם של ישראל שיצאו לחירות קודם זמנם מה"ט וצ"ל להראב"ד דיצאו לחירות מטעמים אחרים הנודעים בדחז"ל ולפ"ז ל"ק השגת הראב"ד על רבינו כאן דבאמת חרוסת ומצה הכל א' הוא ע"י זכר וטיט אבל הראב"ד לשי' שלא גרם החרוסת לחירותם כ' זה הבל ורבינו לשיטתי' גרם באמת וע"כ צריך לכרוך ועוד הארכתי בזה בדרושים לשה"ג בס"ד ועמש"ל פ"ב משופר ה"ד בס"ד:

הלכה ט

ובאחרונה אוכל מבשר הפסח אפילו כזית. לא הראו נו"כ רבינו מקור לדבריו דאוכל מן הפסח בתחילה ובסוף ולפ"ד הירושלמי פ"ו ה"ד דפסח נאכל באחרונה שלא יבא לשבירת עצם והביאו תוס' ק"כ א' ד"ה מפטירין מ' לפ"ז דאסור לאכול קודם ששבע כלל ומנ"ל לרבינו נגד הירושלמי שו"מ בגה"ש לירושלמי שם מש"ש בשם הכלבו ולא זכר דברי רבינו אלה מאומה וגם ראייתו מהא דבירך ע"ש עמש"ל פי"א ה"ו מברכות בס"ד ולמעלה ה"ז וע' בחי' מהר"ם חלאוה בסוף המס' ובצל"ח ואו"ח שם. ובאמת ילה"ק פסח הוא מקודש מן מצה מ"ט לא תקדום אכילת הפסח והזבח למצה ואולי מדכ' על מצות ומרורים מ' דמצה ומרור נאכלים קודם הפסח עי' בגמ' ס"ו א' דיליף מדכ' על עולת התמיד וביומא ל"ג א' דעולת תמיד ברישא ונראה דזהו דעת הלל שהיה כורך מו"מ משום דלא משמע לי' לפרש הכא על לקדימה ובהא דתמיד קודם למוסף נפ"ל מקרא אחרינא ע"ש ובירושלמי שם וא"כ לדידן הוא תרתי דסתרי דאם נאמר כחכמים הרי מצה ומרור קודם לפסח ואם נאמר כהלל אז צ"ל שלשתן ביחד ואם אינו כורך הפסח עמהם ה"ל להקדים אכילת הפסח והזבח להם ואולי על זה כיון הראב"ד שכ' בה"ו זה הסדר לא דייק ואפשר דלה"מ דקיי"ל אין קידוש אלא במקום סעודה א"כ צריך לאכול מצה מקודם משום שהוא שייך לקידוש שהקדים לו ואח"כ אוכל הפסח ויל"ע די"ל דבפסח דתקחז"ל ד' כוסות משום טעמים אחרים עי' בירוש' פ"י י"ל דא"צ כ"כ קידוש במ"ס וגם מה שיאכל אחר זמן מועט [אחר אכילת הפסח] מיקרי נמי במקום סעודה וצ"ע בזה:

הלכה יא

לא זכר רבינו דברי רב שאסר לומר בשר זה לפסח. עי' פסחי' נ"ג ב' ובצל"ח שם ובח"ס חא"ח סקל"ט ודבריו תמוהים וכ' בתשובה בס"ד: